

كوشتنى ئافرهتان به بيانوى شهرهف

مهلا مهحمود محمەد مهجيد*

تايهت بۇ گولانى نووسيوه

۱- دهلین كوشتن تايهته به ئافرهت و پياو ناگريتهوه، كه چى شهرىعتى ئىسلام له ياداشت و سزا جياوازى له نيوان پياو و ئافرهت نهكردووه، بهتايهته له تاوانى زيناكردن، هەرچى بۇ ئافرهتان تاوان بيت، بۇ پياوانيش تاوانه، ئهوتتا خوداى گهوره و ميهربان له قورئانى پيرۆز فهرموويهتى: «الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ» سورة النور: الآية ۲ سورة النور: الآية ۲ واته ئافرهتاني زيناكهر و پياوانى زيناكهر ههرىهكه سهد جهلديان لييدن. كه چى كۆمهلگه ستهمكار تهنيا سزاو توورپهيان بهسهر ئافرهتدا دهريژن. خوداى گهوره جياوازى نهكردووه و هيچ كاتيك حسانهى بهپياو نهداوه. بۇيه ئهوانه سزا بهسهر ئافرهتدا دسهپينن و پياو نازاد دهكهن و به دواى سولحي جاهيلي بوى دهگهريژن، ئهوا فتواى ناههق و بوختان به خوا و شهرىعتكهى دهكهن.

۲- زۆربهى كوشتنهكان له كۆمهلگه بۇ ئهوا كچانهيه كه شويان نهكردووه، له كاتيكدا قورئان و سونهته پيغهمبهر (د خ) زۆر بهئاشكرا جهخت لهوه دهكهنهوه، كه كچ وكوپ لهسهر زيناكردن ناكورريژن، بهلكو تهنيا جهلديان لي دهدرئ و له شويى رووداو دوور دهخريتهوه، تا خهلك لهبيريان بكات. ههرهوك لهم فهرموده پيغهمبهرمان (د خ) هاتووه: «خُذُوا عَنِّي خُذُوا عَنِّي قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَهَن سَبِيلًا الْبِكْرُ بِالْبِكْرِ جَلْدٌ مِائَةٌ وَتَفِي سَنَةٌ...» أخرجه: مسلم/ كتاب الحدود ح ۳۱۹۹ واته: ليّم وهرىگرن خودا حوكمى زيناكارانى دياركرد، كوپ و كچ سهد جهلديان لييدري و ساليك دوور

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام علي أشرف المرسلين، محمد و علي آله وصحبه اجمعين
كوشتنى ئافرهتان به بيانوى شهرهف يهكيك له ديارده ناشيرين و نامۆكانه كه له كۆمهلگه كوردهوارى و زۆريك له كۆمهلگه كاني ديكهى وهك (سوريا، پاكستان، سعودييه، توركيوا .. هتد) بوونى ههيه، لهمهش دزيوتر و نهگريستر، ئهجامدهراني ئهم تاوانهيه بهوهى كه واقعا ناعت به خويان بينن، گوايه ئهمه حوكميكي شهرىعتى ئىسلامه، لهلايهكى ترهوه ههنديك ناشارهزا، يان داخ لهدل، ئاييىنى ئىسلامى پي تاوانباردهكهن!
بهراستى ئهم دياردهيه، و ئهم كاره چهپهله و ئهم تاوانه پي رهحمانهيه، به هيچ چهشنيك لهگهله ئاييىنى ئىسلام و ئاييىنى رهحمت و ليبوردهي يهك ناگريتهوه.
بۇيه دهلين: با ههموو لايهك چاك بزائن، ئهم رهفتارو تاوانه، ناشهريعيه، زۆر شتى تريش كه بهرامبهر به ئافرهت دهكريژن، ههمووى ئينحراف و لادانه له سنوورهكاني شهرىعتى ئىسلامى چاك و پر له سۆزو خۆشهويستى..

ئهوانه ديهانهوي ئهم شتانه به ئاييىنى ئىسلامهوه بلكيژن، كارهكهيان جوړيكه له دوژمنايهتي ئىسلام و موسلمانان. بيگومان كوشتن بهناوى شهرهف و نامووس، بهم چهشنه له كۆمهلگه ئيمه و كۆمهلگه كاني تر روودادات، به ههموو چهشنيك دژ به ئاييىنى ئىسلام و حوكمه شهريعيهكانه، ئهمهش له زۆر روانكهوه بۇ نمونه:

سَبِيلَهُ فَإِنَّ الْإِمَامَ أَنْ يُخْطِئَ فِي الْعَفْوِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يُخْطِئَ فِي الْعَقُوبَةِ» أخرجه الترمذي في سننه ح ١٣٤٤ وانا دادوهران تا دهتوانن سزا له موسلمانان دوور بکهنهوه، هەر ریڭگایهک ههیت بۆ رزگارکردنیان نازادیان بکهن. بهرستی سەرۆک و دادوهر له لیووردن و بهخشین ههله بکهن، زۆر لهوه باشتره له سزادان ههله بکهن.

٦- له ههموو کتێبه شهڕعییهکان ئەگەر تاوانی زینا له دادگا سهده لهسهده به سهڕ کەسیکدا سهپاندارا، ئەوا بهیچ رهزاههندیی خهلیقه، یان سهڕۆک کۆمار، یان سهڕۆک وهزیران جێبهجێ ناکرێت، بۆیه دادگا تهنیا کاری سهلماندن و بریاره، بهلام جێبهجێکار سهڕۆکی ولات، یان جێگرهکهیهتی.

٧- هەر کەسیک به بیانوی شهڕهف کەسیک بکوژێت، با بزانیته جگه لهتاوانی کوشتن، چهندهتاوانی ئەنجام داوه، وهک:

أ- دهستدریژی کردنه سهڕ دهسهلاتی حکومهت، که خۆی به راستتر و حاکمتر دادهنیت و بریار دهردهکات و جێبهجێشی دهکات، ئەمەش بهردی بناغه ی ناژاوه و ناشووب و فهوزا نانهوهیه.

ب- دهستدریژییه لهسهڕ سهڕوهیری یاسا و دهستووری ولات، چونکه هیچ سزایهک بهیچ دادگایهکی عادیلا نه رهوا نییه.

ج- سهڕپێچی تهواو و ذرایهتی تهواوی دهقهکانی قورئان و فهرموودهیه، چونکه به یی شارهزایی له شهڕیهتی خودا، خۆی کردوته موقتی و حاکم و جهللاد، ئەوهش له موسلمانانی راست ناوهشتیهوه.

له کۆتاییدا دهڵێین: کوشتن به بیانوی شهڕهف و چهوساندنهوهی ئافهت به هەر بیانویهک ههرامه، بهمجۆره کارانه شهڕهف و ئابروو زیاتر وێران دهیته، ئەم تهرازووهی کۆمهلگه تهرازوویهکی نهفامانهیه، کوشتنی ئافهت و بهڕهلاکردنی پیاو گهورهترین تاوانه رهزمی جههالهتی پێش ئیسلامه. پاراستنی شهڕهف به کوشتن نایته، بهلکو به پهروهردی دروست و بالاوکردنهوهی رۆشنییری ئایینی و تهبابی و خۆشهویستی تاکهکانی ناو خێزان و مامهلهی دروستی دایک و باوک لهگهڵ کوڕ و کچهکانیان دهیته. کۆمهلگه دهیته ههول بدات عهیبی یهکتر داپۆشن، نهک ئابرووی یهکتر بهن و دیعایه و بوختان بۆ یهکتر ههلهستهن. ئافهتانی بهرپێش دهیته خۆیان بهاریژن بۆ ئەوهی مرۆفه گورگهکان و درنده بهناو ئینسانهکان ههلیانهههلهتێن و گالتهجار ی به ئابروو و کهرامهت و ژیانیان نهکریته.

بهرینهوه. بۆیه ئەم کوشتنه بهتاوانی (قتل العمد) دادهنری و ئەنجامهدهری گوناهازی دنیا و قیامهته.

٣- کوشتن به بیانوی شهڕهف زۆریه لهسهڕ بناغه ی نوکه تهلهفۆن و دیعایه و قسه ی پرۆپوچه که نه له شهڕ و نه له یاسا حیسابیان بۆنهکراوه، بۆیه زۆریه جار ئافهتی به ئابرووی بیتاوان دهبنه قوربانیی شیتخانه ی کۆمهلگه!

بۆ چهسپاندن و سهلماندنی تاوانی زینا له سهڕ کەسیک کۆمهلیک مهرجی قورس ههیه که زۆر زهحمهته به ئاسانی بینهدی، بۆ نمونه:

أ- دهیته تاوانبار به نازادیی خۆی بیت له دادگای شهڕی چوار جار له پێش قازی شهڕی دان بهوهدا بئێ که زینای کردووه تهفسیری زیناش بۆ قازی بکات که چی کردووه، لهههمانکات دهیته تاوانبار عاقل بیت، ههزهکارو مندال و شیت نهیته و بالغ و پێگهیهشتوو بیت، سهڕخۆش نهیته، لهکاتی بریاردان له دانپیدانانه که پەشیمان نهیتهوه.

ب- چوار موسلمان لهخواترس و خاوهن عهدهالت، پیاو بن، بالغ و عاقل بن، ناحهزی و ناخۆشی و کێشه یان لهگهڵ تاوانبار نهیته، ههرحواریان لهبهردهم قازی شهڕی شاهیدی بدن که به چاوی خۆیان بیینیویانه فلان لهگهڵ فلان زینای کردووه، که خهنجهر لهناو کالان بووه، جا تاوانهکه دهسهپته، بهلام تهنیا به یهکهوه بیتران، یان ماچکردن، ههتا ئەگەر به رووتی بیتران، حوکمی زینا به سهریاندا ناسهپته. ئەوانه زۆر شتی تریش که له کتێبه شهڕعییهکان باس کراون.

ئهمه ی دهیڵێن ئایهتی قورئانی پیرۆزه قال الله تعالى: «وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ» سورة النور: الآیة (٤) واته: ئەوانه ی تۆمهتی زینا ددهنه پال ئافهتانی داوینیک، با چوار شاهید بێنن بۆ سهلماندنی تاوانهکه، ئەگەر وایان نهکرد، ئەوا ههشتا جهلدهیان لێبدهن له سهڕ بوختانهکیان و جارێکی تر شاهیدی لهم کهسانه وهرنهگرن، چونکه ئەوانه له سنووری خودا دهرچوون و فاسقن.

٥- هیچ تاوانیک تا سهده له سهده به سهڕ کەسیکدا ساغ نهیتهوه، ئەوا سزای به سهردا ناسهپندری، ئەم کارهش تهنیا له دادگا دهکری و دادوهری شهڕی دوا ی خویندنهوه بهدواداچونی ههموو بهلگهکان، ئەوجا بریار دهردهکات، لهوانهیه ههندی جارێش دادوهر نهگاته قهناعهت و بریاری سزا نهات، یان سزایهکی سووکتریان بدات، چونکه بریاردان لهسهڕ خوین و شهڕهف و کهرامهتی خهڵک ههنده شتیکی ئاسان نییه،

بۆیه پیغههمبهری خودا (د خ) فهرموویهتی: «ادْرَءُوا الْحُدُودَ عَنِ الْمُسْلِمِينَ مَا اسْتَطَعْتُمْ فَإِنْ كَانَ لَهُ مَخْرَجٌ فَخَلُّوا

*وتارخوینی مزگوتی کۆمهلگای گهلاله-سوران

تاوانەكانى كوشتن لە پەرەسەندىدايە

لە ماوەى شەش مانگدا زیاتر
لە ۳۰۰ رووداوى كوشتن و خۆكوشتن
تۆماركراون

گولان: كۆمەلەيتى

سەرەتا ماجىد خەلىل مامۇستاي زانكۆ وسەرۇكى بەشى مېژوۋ لە كۆلېژى پەرودەدى زانستە مرۇقايتىيەكانى زانكۆ سىلېمانى، ناماژە بەۋە دەكات كە «تاۋانەكانى كوشتن لەشېۋە تەقەكردن لەسەر شەقامەكان و دۆزىنەۋە تەرمەكان لەشۋىنە پىنج و پەناكان و تاۋانى كوشتنى ھاسەر و زارۆ و خۇكوشتن، بوۋەتە ھەۋالگەلىك كە بەردەوام ھەۋالە بەپەلەكانى نىۋو مىدىي كوردى رۆژانە نومايانىان دەكەن. ئەم پرسە لەسالانى رابردودا لە ئاستىكى لەم شېۋەدا نەبوۋە، نىگەرانى پىرسىكى لەم جۆرە لە ئاستىكىدا كە ترس لە بەدىاردەبوۋىدا دەخۆندىرەتەۋە.» گوتىشى: «بە باۋەرى ئىمە زەمىنەى ئەم نەزمى كوشتنەو كىرۋى بالاي ئەم دياردەپە دەگەرپتەۋە بۆ چەند خالىك كە پىۋىستە لەپىشچاۋ بگىرىن:

يەكەم: لاۋازى گوتارى پەرودەپى خىزان و نەبوۋى ھۇشيارىيەكى پىۋىست كە ئەرزش بداتە گيانى مرۇف لەپىشەۋەى ھۇكارەكانداپە، نەۋەى پاش راپەرىن نەۋەپەكى پەرت و بلاۋى ئايدىۋلۇژىيەو رىچكەپەكى پەرودەپى بۆ تەبايى خىزان و ئەرزشى مرۇف و مافەكانى ئامادىيى نىيە، مېتۇدىكى تەندروست بۆ گۆشكردنى ئەم نەۋەپە رۆلى نەبوۋە ھۇشيارى لەبارەى ئاكامەكانى كوشتن و سزاۋ لېپىچىنەۋە لاۋازە.

دوۋەم: مىدىي كوردى و ھەژمۇنى مىدىي زەردى دەرەكى لە ئاستىكى ترسناكداپە، ئەدەبىيات و كەلتورە جياۋازەكان، وىئەى كوشتن و برىن و خىانەت بەتەۋاۋى گۆلى لاۋانى كوردى ئاخىپەۋە لەبەردەم پرسى كوشتن و تاۋاندا چاۋنەترسى كردوۋن.

سىنھەم: پرۆژەى ۋلاتانى ھەرىمى بەردەوام پرۆژەى لاۋازكردنى گيانى پىكەۋىي و نەمانى تەناھى كوردستان بوۋە لەم نېۋەندەدا كاركردىكى شارۋە مەنگ لە گۆرۋىداپە. چۈرەم: ئاكارايى ياساۋ دادگاكان و بوۋنى چەندىن تاۋانبار كە لە دەرەۋى زىنداندا بېياكن لە ھەر لېپىچىنەۋەپەك، ئەۋانى سروسىتى تاۋانبار ھەپە، زياتر دەستكراۋەى كردوۋن. پىنجەم: بوۋنى تۆرە كۆمەلەپەتتەپەكان ۋەك دياردەپەكى نۆى و نامىرەكانى پەپەندى دىسانەۋە مەچەكىكى بەھىزى تاۋان و دۆسەپەكانى نىۋو دادگانە و لەم نېۋەندەشدا ھۇشيارى لەسەر بەكارھىنانىان ئىجگار لاۋازە.

لەتيف حوسىن تويۇرەى كۆمەلەپەتتەپە و سەبارەت بە ھەمان پرس دەلەت: «دەرژەكىشانى قەيرانى سىياسى و ئابۋورى لە ھەرىمى كوردستان و خەرىكەۋى لايەنە سىياسىيەكان بە مەملەتەى و ئاكوۋىيەكانىيەنەۋە، ھەرۋەھا ئاورپەدانەۋەپەكان لە گرتە سەرەتايى و سەرەكىيەكانى ھاۋۋلاتيانى ھەرىمى كوردستان، ۋاىكردوۋە قەيرانى كۆمەلەپەتتەپە و ھەلەكشانى كىشە كۆمەلەپەتتەپەكان لەماۋەكانى رابردودا روۋ لە زىاد بوۋن بكنە و بەجۆرىكە بەداخەۋە رۆژانە خەلك دەپتە قوربانىي كىشە كۆمەلەپەتتەپەكان كە سەرچەمى ئەۋ كىشە كۆمەلەپەتتەپەكان بەھۇى بوۋنى قەيرانى سىياسى و ئابۋورى سەريانەلداۋە.» گوتىشى: «نامارەكانى دەستەى مافى

بە پى ئامارىكى دەستەى مافى مرۇقى ھەرىمى كوردستان، تەنبا لە ماۋەى شەش مانگدا زياتر لە ۳۰۰ روۋداۋى كوشتن و خۇكوشتن و تەقەكردن لە ھەرىم تۆماركراۋن، مامۇستايەكى زانكۆش جەخت لەۋە دەكاتەۋە كە لاۋازى گوتارى پەرودەپى خىزان و نەبوۋى ھۇشيارىيەكى پىۋىست و دۆخى دۆۋارى ئابۋورى و نەبوۋى پلانى نىشتەجىپوۋن و دواكەۋتنى موۋچەو مەملەتەى نىۋوخۇيى پارتەكان و چاۋسورۋەكردنەۋە لەپەكتى باۋەرى پىكەۋەۋيانى لاۋاز كردوۋە.

لە كۆمەلگەي ئېمەشدا دياردەي
كوشتن ھەيە و ئەو تاوانە گەورەيە
پەيپەو كراو، جا چ قوربانىيەكان
پىپا بن، يان ئافرەت بن،
تەننەت ھەندى جار مەندالاش
دەستى ئى نە پارىزراو و گيانى ئى
سەندراو

رۆژانە ئېرە و لەوى گوتىيىسى
كىشە دەبين و زۆربەي جارەكان
كىشەي قوولتر بەدواي خۇيدا
دەھىنەت و دەھىتە ھوى خوتىشتن
و دواترىش دوژەندارى و خوتىندارى
كە بىنېركردنى ئەستەمە

راگەيانەندەكان سەرقانى
پرسى سىياسىي ولاتن و پرسە
كۆمەلەيەتتەكانيان زياتر وەلاو
ناو، ئەو پرسەنەش كە ئىستە
كوردستاندا ھەيە بۆ گۆرۈنى كيانى
سىياسى واىكردوۋە پرسەكانى تاك
پشتگويى بخرىن

زۆرچار ھەوائى ئەوھەمان پىندراو
كە ئافرەتتەك لە ژېر ھەرەشەي
كوشتنەدەيە لە رېگەي مەفرەزەي
تايەتەوۋە ئافرەتەكە لە چىگى
كەسوكارى رزگاركرارو و لە
يەككەك لە مائەكانى ژىپارىزى
گيانى پارىزراو تاوۋەكو كىشەكەي
چارەسەر كراو

مروڤ و دامودەزگاكانى دېكە كە تايەتەن بە تاوانەكانى
كوشتن و خۇكوشتن و ھەموو ئەوانەي دى، ئاماژەي
مەترىسداريان تىدايە، بۆيە دەھىت لە ئىستادا ھەموو بەدواي
چارەسەركردن ئىم بارودۇخەدا بگەرپىن، تا چىتر ئاسايشى
كۆمەلەيەتەن نەكەوتتە بەردەم مەترىسى زياترەو. «
ئەو توژەرە كۆمەلەيەتتە جەخت لەو دەكەتەو كە
«خراپىي ژيانى كۆمەلەيەتتى و كەمبەوونەو مەتەنەو
پەيوەندىيە كۆمەلەيەتتەكانمان و دووركەوتتەو لەيەكتى،
ھۆكارىكى سەرەككەي بۆ نەمانى زمانى دىالوگ و
پەيوەندىكرەنمان بە يەكتى و نەھىشتن و چارەسەركردى
كىشە كۆمەلەيەتتەكانمان، ھۆكارى نەبوونى مەتەنەي
خەلكى بەياسا، ئەمەش ھۆكارىكى ترە لەھۆكارەكانى پشت
تاوانەكانى كوشتن بەجۆرىك رۇخى تۆلەكرەنەوۋى خودى و
پشتكرەنە ياساۋ حەكمەت خەرىكە پەرە دەسپەنت. «

ھاوراز شېخ ئەحمەد خۇشناۋ، راۋىژكارى ئەمىندارى
يەكگرتوۋى ئىسلامى كوردستان بۇكاروبارى خوشكان،
سەرەتا باسى ئەو دەكەت كە «لە روانگەي شەرەوۋە كوشتنى
بە ئەنقەست يەككەك لەو خەتا و تاوانە گەورەي كە خودا
گەورە بگەرەن ئىم تاوانە، بە جەھەننەم سزا دەدات بۆ ھەتا
ھەتايى، بكوژ بەر توورپىي و خەشىمى خودا دەكەوتت و
لە رەھىمى خودا دەردەچىت و بەر لەعنەت و نەفرەتى خودا
دەكەوتت، عەزەبىكى گەورەي بۆ ئامادە دەرگىت، ئەمەش
بەپپى فەرمايشتى رەبۇلعالەمىنە كە فەرەمۇيەتتى (وَمَنْ يَقْتُلْ
مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ
وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا). واتە: ھەر كەسك بەدەستى ئەنقەست
ئىماندارەك بكوژت (بەحەلالى بزانىت)، ئەو تۆلەي ئەو
كەسە دۆزەخ، نەمرە تىيادا، ھەرۋەھا خوا لىتى توورە بوو
و نەفرىنى لىكردوۋە و سزايەكى گەورە و پى سىنورى بۆ
ئامادە كردوۋە. «گوتىشى: «ئايىنى پىرۋىزى ئىسلام كە
دىنى ژيان و ناشتى و سەلامەتتى و مەھبەت و تەقوا
و دادپەرۋەرىيە، تاوان و خەتاي كوشتن لە دواي تاوانى
شەك دانانە بۆ خودا گەورە، شەرىعەتتى پاك و پىرۋىزى
ئىسلام توندە بۆ ئاراستەكردى رەۋش و ئاكارى ئىنسانى،
مروڤ لە مەقامىكى بەرزەدەيە لە دىنى خودا، رەبۇلعالەمىن
دەفەرەمۇت: (مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا
قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا)، واتە
ئەو كەسك بەناھەق بكوژت و لە جىياتى كۆژراۋىك
نەيت، يان گوناھ و تاوانى گەورەي ئەنجام نەدەيت لەزەویدا
(ۋەكو جەردەيى و دەستدرىژى و.. ھتد)، ئەو ۋەك ئەو ۋايە
ھەر ھەموو خەلكى كوشتتەت، ئەو ۋەك كەسك لە مەرگ
رزگار بكات، ھەرۋەك ئەو ۋايە ھەموو خەلكى لەمەرگ
رزگار كرىت و ژيانى پى بەخشى بن، ھەرۋەھا سەرۋەرمان
لە فەرمايشتىكى سەھىچدا دەفەرەمۇت: ھەر كەس
بەئەنقەست كەس بكوژى، بۆنى بەھەشت ئاكات، كە
بۆنى بەھەشت ھىندەي رىگەي حەفتا سالان دەروات. ئەم
فەرمايشتە سەھىچە و بوخارى رىوايەتتى كردوۋە. «
ھاوراز شېخ ئەحمەد خۇشناۋ بەشىك لەھۆكارى كوشتن
و بەرەلەبوونى لەم چەند خالەدا بەرجەستە دەكەت:

«دووركەوتتەوۋى مروڤەكان لە حەقىقەتتى دىنى خودا،
نەبوونى ھەيەتتى ياسا و كارپىتەكردى كە لە ئاستى
پىوستىدا نىيە، ھۆكارەكانى راگەيانەن، كە رۆلى نەرنىيان
بوو لەناو كۆمەلگەو كۆمەلگەيان شىۋاندوۋە، واتە
ئەندەي ھۆكارى پەرەپىدانى ئەم دياردەيە بوون، ھىندە
ھۆكارى دوورخستتەوۋى خەلك نەبوون لە خالەتتى كوشتن،
ھەرۋەھا ھۆكارەكانى تەكنەلۇژيا، كە لەبەدواداچوونەكان
دەردەكەوتتوۋە، زۆرىك لە خالەتەكانى كىشەي كۆمەلەيەتتى
و كوشتنى كەسەكان دەچىتەنەم خانەيە، كە نەتوانراۋە ۋەكو
پىوست كەلك لەو ھۆكارە سەرەدەيىيە ۋەربىگىرەت و كەسەكان
بەرامبەرى ھۆشيار بن. «

رائىدى پۇلىس ھۆگر عەزىز، ۋەك گوتەپىژى پۇلىسى
ھەولېر دەلت: «ئىمە ۋەك ھەمىشە ئامارەكان لە كۇتايى
سال رادەگەيەن، ئامانچىش لەو بەراۋەركردنى رىژەكانە
لە ماۋەي يەك سال لەگەل سالى رابردو، وپراي گەرەن
بەدواي ھۆكار و فاكترەكانى تاوانەكان، لە كاتىكدا ئىمە
لەيەننى جىيەجىكارىن و ئەو كىشەنەي روودەن، دوور لە
دەستى پۇلىس روودەن، زۆرچار ھەوالى ئەوھەمان پىندراو كە
ئافرەتتەك لە ژېر ھەرەشەي كوشتنەدەيە لە رېگەي مەفرەزەي
تايەتەوۋە ئافرەتەكە لە چىگى كەسوكارى رزگاركرارو و
لە يەككەك لە مائەكانى ژىپارىزى گيانى پارىزراو تاوۋەكو
كىشەكەي چارەسەر كراو. «

لەۋەلامى ئەو پرسىيارەشدا كە ئايا كىشە ھەنوۋەكەيەكانى
پشت كوشتن چىن؟ ئەو گوتەپىژى پۇلىس گوتى: «زۆربەي
زۆرى تاوانەكان لەشارى ھەولېر و دەۋرەيەي
ھۆكارەكەي كىشەي كۆمەلەيەتتە، بەداخوۋە ئەو كىشەنەش
روو لە زيادبوونە، پالئەرى سەرەككەش تۆرە كۆمەلەيەتتەكانە
كە بە شىۋەيەكى نادروست بەكارەھىترەت و ئامرازىكە
بۆ بەستنى پەيوەندى سۆزدارى و تەننەت پەيوەندىيە
ناشەرىش، چۈنكە پەيوەندىيە نىۋان تاكەكان لە ئىستادا
زۆر ئاسان بوو، تەننەت لە رابردوۋا ھەموو كەس مۇبائىلى
نەبوو، سىم كارت بە ئاسانى دەست نەدەكەوت، كەچى ئىستا
سىم كارت بە ئاسانى و بە نىخىكى زۆر ھەزەن دەست
دەكەوتت، جگە لەۋەش پەيوەندىيە ئىنتەرنىتتى كارناسانى
زۆرى بۆ تاكەكان كردوۋە و تاك دىتوانى لەگەل ھەموو
دىنا لە پەيوەندىدا يىت. «گوتىشى: «كوشتن لە ھەردوۋ
رەگەز زۆرە و كۆمەلگە و عورف و عادات و خەمسارەيى
پەرۋەدەكاران پالئەرى زۆربوونى تاوانەكانى كوشتن. «

چالاكى كۆمەللى مەدەنى سۆيەر سايپر، سەبارەت بە پرسە
سەرەتا ھىما بۆ ئەو دەكەت كە «لە مېژوۋى مروڤايتەدا
كوشتن ۋەك دياردەيەك ھەمىشە روۋى داۋە، ھۆكارەكانى
كوشتنىش زۆر و لەگەل قۇناغەكانى ژيانى مروڤايتەي
كوشتن و دەرەنجامەكانى گۆرۈنكارى بەسەرداھاتوۋە، رەنگە
كۆنترىن وئەي كوشتن بەسەرھاتى قابىل و ھابىل بى،
كە ۋەك تاۋانىكى خوتناۋى دىتەۋە بەردىدەمان، كوشتن
لە كۆنەۋە لە ژېر چەندىن پاساۋ و چوارچىۋە، چ لەسەر
ئاستى تاك، يان كۆمەل ئەنجامدراۋە، ھۆكارەكانىش زۆر
ديارتىنەن كۆمەلەيەتتى و ئابوۋى و سىياسى و ئايىنى

بوو، كە چەندىن لاپەرەي خۇنناي لەسەرتاسەرى جىيەن تۆماركردو، لە كۆمەلگەي ئىمەشدا ئەم دياردەي كوشتن ھەيە و پەيرەو كراو، جا چ قوربايىيەكان پياو بن، يان ئافرەت بن، تەنانت ھەندەي جار مندايش دەستى لى نەپارۆراو و گيانى لى سەندراو. «گوتيشى: «بەداخو و رۆژانە لىرە و لەوئ گوتىيىستى كىشە دەيىن و زۆرىيە جارەكان كىشەي قوولتر بەدوای خۇيدا دەھىتت و دەيتە ھۆي خۇنترشتن و دواتریش دوژمندارى و خۇندارى كە بنپرکردنى ئەستەمە. سەبارەت بە چارەسەيش گوتى: «ئەگەر ئەم دياردەيە بنپریش نەكرى، دەتوانى كەم بىكرتەو، ئەویش لە رىگەي بىلاوكردەو ھۆشيارى كۆمەلەيتى و ياسايى و مەروىي .»

لەلای خۇيەو تافگە عومەر بەرپوئەرى گشتى كاروبارى كۆمەلەيتى لە دەستەي سەربەخۇي مافەكانى مەروۇف، بەمچۆرە راو سەرنجى خۇي لە بارەي پەرسەندى تاوانى كوشتن دەربىر: «بەپىي ياسا ژمارە ۴ سالى ۲۰۱۰ دەستەي سەربەخۇي مافەكانى مەروۇف، ئەركى پاراستنى مافەكانى مەروۇف لە ئەستەدەي، ئەوئ تىيىنى دەكرت لە ئىستادا دەيىن بەداخو و رۆژەي تاوان لە ھەلگەشاندەي، ديارە كۆمەلەي ھۆكارى ھەيە سەركەيتىيەن لە ئىستادا كوردستان بە دۆخكى ناسەقامگىردا دەروات، لە رووى سياسىيەو ەكارىگەرى خراپى لەسەر دەروونى تاك دوستكردو، ئەوئش واىكردو و پەنا بۆ كوشتن بىەن، بەپىي ئەو رۆژەيەي لای ئىمە تۆماركراو، بەداخو و رۆژەي تاوان لە زىادبووندەي كە ھالەتەي مەترسیدارە، بەتايبەت تاوانەكانى كوشتن و خۇكوشتن و سووتان و خۇسووتاندن و دزى و تاوانەكانى بازىرگانیكردن بە مەروۇف، ئەگەر ئامار بە بەرزبوونەوئ رۆژەي تاوانەكان لە ھەرىمى كوردستان بکەين، يەكەم ھۆكار ناسەقامگىرى سياسى و سەربازىيە كە لە رابردودا لە كوردستان ھەبوو، لە پال ئەوئشدا بارودۆخى ئابورى و ئەو قەيرانە دارايىيە كە لە ھەرم ھاتەئارو، بوو ھۆي كەمبونەوئ داھاتى خۇزان، ئەوئش فاكەرنكى دىكەي زۆربوونى تاوانە (بەشۆو جۇراوچۇرەكانى، ھۆكارى سىيەم، راگەياندەن كە راگەياندەن سەرقالى پەرسى سياسىيە ولاتن و پەرسە كۆمەلەيتىيەكانىان زياتر وەلاو ناو، ئەو پەرسەش كە ئىستا لە كوردستاندا ھەيە بۆ گۆرپىن كيانى سياسىيە واىكردو و پەرسەكانى تاك پىشتگوى بخرين، پىويستە دەزگاكاني راگەياندەن ھاوكلات لە گەل وروژاندنى پەرسە سياسىيەكان و ئەو گۆرپانكارىيە سياسىيەكانى پىويستن لە كوردستان ئەنجام بدين، برەو بە پەرسە كۆمەلەيتىيەكانىش بدن، چونكە زۆربوونى تاوان و تىكچوونى شىرازەي خۇزان و كۆمەلگە زەنگىكى مەترسیدارە بۆ سەر ئىستا و نايەندى ھەرىمى كوردستان. ئەركەكانى دەستە وەكو ئەركى چاودۆرەكردن و ھۆشياركردەو و لە ھەمان كاتدا پاراستنى مافەكانى مەروۇف ئەوئەي بە بىلاوكردەوئ نامار و زانىيارىيەكانى فشار بخاتە سەر ھۆكومت و پىويستە راى گشتى و راگەياندەن و لایەنە پەيوەندىدارەكانى لى ناگادار

بىكرتەو، ھەروەھا ياسا باشتر سەرورەيىت، دادگاكان و دادوەرەكان باشتر رۆلى خۇيان بىيىن، لەم رووئە دەستە ھەلگەشدارە فشارى زياتر لەسەر لایەنى پەيوەندىدار دوست بکات، بەتايبەت دەزگاكاني پۇلىس و ئاسايش بۆ ئەوئ رۆلى خۇيان بە باشى بىيىن، ھەرچەندە كەمەرخەمى نەبوو، بەلام لىرە و لەوئ تاوان ئەنجام دەدرى و ھەندەك جار دوای تىيەپوونى ماوئەي زۆریش تاوانبار دەستگىر ناكريت. خالى دووم ئەوئ كە تىيىنى كراو لەلایەن تىمەكانى چاودۆرەكردنى رەوشى مافى مەروۇف و تىمەكانى دەستە، بەداخو و تاوانەكان بە چەكى مۆلەت پىدارە ئەنجام دراو، ھەلگەشمان لە گەل وەزارەتى ناوخواي ھۆكومتى ھەرم و لایەنەكانى دىكەش بۆ ئەوئ بوو مامەلەي كرىن و فرۆشتنى چەك نەمىن و چەك تەنبا لای كارمەندان يىت و تەنبايش لەكاتى دەوامى فەرمى لایان يىت، چونكە زۆرىيە تاوانەكان دوای دەوامى فەرمى كارمەندانى چەكدار لە مامەلەي بەو چەكانە تاوانى جۇراوچۇر ئەنجام دراو. لەماوئ رابردودا بەھاوکارى نووسینگەكانى مافى مەروۇف لە سەرتاسەرى كوردستان ھەلگەشمان ئەنجامدا بۆ نەھىشتن و داخستنى بازارەكانى فرۆشتنى چەك و فشار خستە سەركەمەت بۆ بەكارھىنانى چەك بەوئ كە تەنبا لەكاتى دەوامى فەرمى يىت، ھالەتى بوونى چەكى بىچ مۆلەت قەدەغە بىكرت و بەكارھىنەرانى بە ياسا سزا بدين. بەپىي ئەو ئىمكانياتە كەمەي كە ھەمانە ھەستايىن بە ھۆشياركردەوئ تاكەكانى كۆمەلگە لە مەترسەيەكانى تاوان و ئەنجامدانى لەناو كۆمەلگەدا، گرنگترين ئەرك بىلاوكردەوئ راپۆرتەكانمانە كە بە راپۆرتى پىشلىكارى ناوى دەيىن و دەنبردن بۆ دەسەلاتەكانى ھەرم و راى گشتى و سەروكايەتتى داواكارى گشتى و راگەياندەنكان و لایەنە پەيوەندىدارەكان، ئەوئش بە ئاگاھىنانەوئ لایەنە پەيوەندىدارەكانە بۆ ئەوئ كار لەسەر راپۆرتەكانمان بکەن، بە مەبەستى كەمكردەوئ رۆژەي تاوانەكان لە ھەرىمى كوردستان. ھەروەھا بەپىي ئەو پەيوەندىيەي لە گەل داواكارى گشتى لە دەزگای ھەرىمى كوردستان ھەمانە، بە وەرگرتنى سكالای ھاوولتايان كە بەشۆوئ راستەوخو و ناپاستەوخو دەگاتە دەستمان، ئەوانەي عونسرى جەزائى تىدايت، ئاراستەي داواكارى گشتى دەكەين، ئەوئش بە پىشتەبەستن بە راپۆرتەكانى دەستە و ناوئۆكى بابەتەكە ھەول دەدات داوا لەسەر سەندەوئ مافى گشتى تۆمار بکات .

ھۆكارى نەبوونى مەمانەي خەلكى بەياسا، ئەمەش ھۆكارىكى ترە لەھۆكارەكانى پىشت تاوانەكانى كوشتن بەجۆرىك رۆخى تۆلەكردەوئ خودى و پىشتكردەنە ياساو ھۆكومت خەرىكە پەرە دەستەيىت

بوونى تۆرە كۆمەلەيتىيەكان وەك دياردەيەكى نوئ و ئامپەرەكانى پەيوەندى ديسانەو مەچەكىكى بەھىزى تاوان و دۆسيەكانى نىو دادگاكانە و لەم نىوئەندەشدا ھۆشيارى لەسەر بەكارھىنانىان ئىجگار لاوازە

گولان: كۆمەلەيتى

سەرەتا ماجىد خەلىل مامۇستاي زانكۆ وسەرۇكى بەشى مېژوو لە كۆلېژى پەرودەدى زانستە مرۇقايتىيەكانى زانكۆ سىلېمانى، ناماژە بەو دەكات كە «تاوانەكانى كوشتن لەشېوئە تەقەكردن لەسەر شەقامەكان و دۆزىنەوئە تەرمەكان لەشېوئە پىنج و پەناكان و تاوانى كوشتنى ھاسەر و زارۆ و خۇكوشتن، بووئە ھەوالگەلىك كە بەردەوام ھەوالە بەپەلەكانى نىو مىدىي كوردى رۆژانە نومايانىان دەكەن. ئەم پرسە لەسالانى رابردودا لە ئاستىكى لەم شېوئەدا نەبوو، نىگەرانى پىرسىكى لەم جۆرە لە ئاستىكىدا بە كە ترس لە بەدىاردەبوونىدا دەخۆئىندىرئەو. «گوتىشى: «بە باوەرى ئىمە زەمىنەى ئەم نەزمى كوشتنەو كىرقي بالاي ئەم دياردەبە دەگەرئەتەو بۆ چەند خالىك كە پىوئىستە لەپىشچا و بگىرئەن:

يەكەم: لاوازی گوتارى پەرودەبەى خىزان و نەبوونى ھۆشيارىيەكى پىوئىست كە ئەرزش بداتە گيانى مرۆف لەپىشەوئە ھۆكارەكاندا بە، نەوئە پاش راپەرئەن نەوئەكى پەرت و بلاوى ئايدىلۆژىيەو رىچكەيەكى پەرودەبەى بۆ تەبايى خىزان و ئەرزشى مرۆف و مافەكانى ئامادەبەى نىيە، مېتۆدىكى تەندروست بۆ گۆشكردى ئەم نەوئە رۆلى نەبوو ھۆشيارى لەبارەى ئاكامەكانى كوشتن و سزاو لىپىچىنەو لاوازە.

دووەم: مىدىي كوردى و ھەژموونى مىدىي زەردى دەرەكى لە ئاستىكى ترسناكدا بە، ئەدەبىيات و كەلتورە جياوازەكان، وئىناى كوشتن و برىن و خيانەت بەتەواوى گۆلى لاوانى كوردى ئاخىيوە لەبەردەم پرسى كوشتن و تاواندا چاوەترسى كردوون.

سېھەم: پرۆژەى و لاوانى ھەرىمى بەردەوام پرۆژەى لاوازكردى گيانى پىكەوئەى و نەمانى تەناھى كوردستان بوو لەم نۆئەندە كاركردىكى شاراوو مەنگ لە گۆرئەدا بە. چوارەم: ئاكارايى ياسا دادگاكان و بوونى چەندىن تاوانبار كە لە دەرەوئە زىنداندا بىياكن لە ھەر لىپىچىنەوئەك، ئەوانى سروشتى تاوانيان ھەيە، زياتر دەستكراوئەى كردوون. پىنجەم: بوونى تۆرە كۆمەلەيتىيەكان وەك دياردەبەىكى نوئ و ئامىرەكانى پەيوئەدى ديسانەو مەچەكىكى بەھىزى تاوان و دۆسيەكانى نىو دادگانە و لەم نۆئەندەشدا ھۆشيارى لەسەر بەكارھىنانىان ئىجگار لاوازە.

لەتيف حوسىن توئەزەرى كۆمەلەيتىيە و سەبارەت بە ھەمان پرس دەلەت: «دەرئەكشەنى قەيرانى سىياسى و ئابوورى لە ھەرىمى كوردستان و خەرىكبوونى لاينە سىياسىيەكان بە مەملەتەى و ئاكوئىيەكانىيەنەو، ھەرەھا ئاورئەدانەوئەيان لە گرتە سەرەتايى و سەرەكەيەكانى ھاوولائىيانى ھەرىمى كوردستان، واىكردووە قەيرانى كۆمەلەيتىيە و ھەلەكشەنى كىشە كۆمەلەيتىيەكان لەماوەكانى رابردودا روو لە زىاد بوون بكنە و بەجۆرىكە بەداخووە رۆژانە خەلك دەپىتە قوربانى كىشە كۆمەلەيتىيەكان كە سەرچەمى ئەو كىشە كۆمەلەيتىيەكان بەھۆى بوونى قەيرانى سىياسى و ئابوورى سەريانەلداو. «گوتىشى: «ئامارەكانى دەستەى مافى

بە پى ئامارىكى دەستەى مافى مرۆفى ھەرىمى كوردستان، تەنبا لە ماوئە شەش مانگا زياتر لە ۳۰۰ رووداوى كوشتن و خۇكوشتن و تەقەكردن لە ھەرىم تۆماركراون، مامۇستايەكى زانكۆش جەخت لەو دەكاتەو كە لاوازی گوتارى پەرودەبەى خىزان و نەبوونى ھۆشيارىيەكى پىوئىست و دۆخى دۆوارى ئابوورى و نەبوونى پلانى نىشتەجىبوون و دواكەوتنى مووچەو مەملەتەى نۆخۆبى پارتەكان و چاوسووركردنەو لەپەكتى باوەرى پىكەوئەيانى لاواز كردووە.

لە كۆمەلگەي ئېمەشدا دياردەي
كوشتن ھەيە و ئەو تاوانە گەورەيە
پەيپەو كراو، جا چ قورباڭيەكان
پياو بن، يان ئافرەت بن،
تەننەت ھەندى جار مەندالاش
دەستى ئى نە پارىزراو و گيانى ئى
سەندراو

رۆژانە ئېرە و لەوى گوتىيىسى
كىشە دەبين و زۆربەي جارەكان
كىشەي قوولتر بەدواي خۇيدا
دەھىنەت و دەھىتە ھوى خوتىشتن
و دواترىش دوژەندارى و خوتىندارى
كە بنېركردنى ئەستەمە

راگەيانەندەكان سەرقانى
پرسى سىياسىي ولاتن و پرسە
كۆمەلەيەتتەكانيان زياتر وەلاو
ناو، ئەو پرسەنەش كە ئىستە
كوردستاندا ھەيە بۆ گۆرىنى كيانى
سىياسى واىكردووە پرسەكانى تاك
پشتگوى بخرىن

زۆرچار ھەوائى ئەوھەمان پىندراو
كە ئافرەتتەك لە ژېر ھەرەشەي
كوشتنەيە لە رىگەي مەفرەزەي
تايەتەو نافرەتەكە لە چىگى
كەسوكارى رزگاركرارو و لە
يەكەك لە مائەكانى ژىپارىزى
گيانى پارىزراو تاوەكو كىشەكەي
چارەسەر كراو

مروؤف و دامودەزگاكانى دىكە كە تايەتەن بە تاوانەكانى
كوشتن و خۆكوشتن و ھەموو ئەوانەي دى، ئاماژەي
مەترەسەداريان تىدايە، بۆيە دەھىت لە ئىستادا ھەموو بەدواي
چارەسەرکردنى ئەم بارودۇخەدا بگەريين، تا چىتر ئاسايشى
كۆمەلەيەتەمان نەكەوتتە بەردەم مەترەسى زياترەو. «
ئەو توژەرە كۆمەلەيەتتە جەخت لەو دەكاتەو كە
«خراپىي ژيانى كۆمەلەيەتى و كەمبەونەو مەتەنەو
پەيوەندىيە كۆمەلەيەتتەكانمان و دووركەوتنەو لەيەكتى،
ھۆكارىكى سەرەكەيە بۆ نەمانى زمانى دىالوگ و
پەيوەندىكردنەمان بە يەكتى و نەھىشتن و چارەسەرکردنى
كىشە كۆمەلەيەتتەكانمان، ھۆكارى نەبوونى مەتەنەي
خەلەكى بەياسا، ئەمەش ھۆكارىكى ترە لەھۆكارەكانى پشت
تاوانەكانى كوشتن بەجۆرىك رۆحى تۆلەكردنەو خۇدى و
پشتكردنە ياساو حەكمەت خەرىكە پەرە دەسپەيت. «

ھاوپاز شىخ ئەحمەد خۇشناو، راوژكارى ئەمىندارى
يەكگرتوى ئىسلامى كوردستان بۆكاروبارى خوشكان،
سەرەتا باسى ئەو دەكات كە «لە روانگەي شەرەفەو كوشتنى
بە ئەنقەست يەكەكە لەو خەتا و تاوانە گەورەي كە خۇداي
گەورە بگەرانى ئەم تاوانە، بە جەھەننەم سزا دەدات بۆ ھەتا
ھەتايى، بكوژ بەر توورەيى و خەشى خۇدا دەكەوتت و
لە رەحىمى خۇدا دەردەچىت و بەر لەعنەت و نەفرەتى خۇدا
دەكەوتت، عەزايەكى گەورەي بۆ ئامادە دەكرىت، ئەمەش
بەپپى فەرمايشتى رەبۇلعالەمىنە كە فەرەمۆيەتى (وَمَنْ يَقْتُلْ
مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ
وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا). واتە: ھەر كەسەك بەدەستى ئەنقەست
ئىماندارەك بكوژىت (بەحەلالى بزانىت)، ئەو تۆلەي ئەو
كەسە دۆزەخ، نەمرە تىايدا، ھەرۋەھا خوا لىتى توورە بوو
و نەفرىنى لىكردووە و سزايەكى گەورە و پى سەنورى بۆ
ئامادە كردووە. «گوتىشى: «ئايىنى پىروۆزى ئىسلام كە
دىنى ژيان و ناشتى و سەلامەتى و مەحەبەت و تەقوا
و دادپەرۋەرىيە، تاوان و خەتاي كوشتن لە دواي تاوانى
شەك دانانە بۆ خۇداي گەورە، شەرىعەتى پاك و پىروۆزى
ئىسلام توندە بۆ ئاراستەكردنى رەوشت و ئاكارى ئىنسانى،
مروؤف لە مەقامىكى بەرزدايە لە دىنى خۇدا، رەبۇلعالەمىن
دەفەرەمۆت: (مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا
قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا)، واتە
ئەو كەسەك بەناحق بكوژىت و لە جىياتى كوژراوئىك
نەيت، يان گوناھ و تاوانى گەورەي ئەنجام نەدايىت لەزەویدا
(وہو جہردی و دەستدریژی و.. ھتد)، ئەو ەك ئەو وایە
ھەر ھەموو خەلەكى كوشىتت، ئەو ەك كەسەك لە مەرگ
رزگار بكات، ھەرۋەك ئەو وایە ھەموو خەلەكى لەمەرگ
رزگار كرىت و ژيانى پى بەخشی بن، ھەرۋەھا سەرۋەرمان
لە فەرمايشتىكى سەھىچدا دەفەرەمۆت: ھەر كەسە
بەئەنقەست كەسە بكوژى، بۆنى بەھەشت ناكات، كە
بۆنى بەھەشت ھىندەي رىگەي حەفتا سالان دەروات. ئەم
فەرمايشتە سەھىحە و بوخارى رىوايەتى كردووە. «

ھاوپاز شىخ ئەحمەد خۇشناو بەشىك لەھۆكارى كوشتن
و بەربلاو بوونى لەم چەند خالەدا بەرجەستە دەكات:

«دووركەوتنەو ەي مروؤفەكان لە حەقىقەتى دىنى خۇدا،
نەبوونى ھەيەتى ياسا و كارپىتەكردنى كە لە ئاستى
پىوستىدا نىيە، ھۆكارەكانى راگەيانەن، كە رۆلى نەرتىيان
بوو لەناو كۆمەلگەو كۆمەلگەيان شىواندووە، واتە
ئەو ەندەي ھۆكارى پەرەپىدانى ئەم دياردەيە بوون، ھىندە
ھۆكارى دوورخستەنەو خەلەك نەبوون لە خالەتى كوشتن،
ھەرۋەھا ھۆكارەكانى تەكنەلۆژيا، كە لەبەدواداچوونەكان
دەردەكەوتووە، زۆرىك لە خالەتەكانى كىشەي كۆمەلەيەتى
و كوشتنى كەسەكان دەچىتەتەم خانەيە، كە نەتواناوە وەكو
پىوست كەلەك لەو ھۆكارە سەرەدەمىيە وەرەگىرىت و كەسەكان
بەرامبەرى ھۆشيار بن. «

رائىدى پۆلىس ھۆگر عەزىز، وەك گوتەپۆزى پۆلىسى
ھەولر دەلەت: «ئىمە وەك ھەمىشە ئامارەكان لە كۆتايى
سال رادەگەيەن، ئامانجىش لەو بەراوردكردنى رىژەكانە
لە ماوەي يەك سال لەگەل سالى رابردو، وپراي گەران
بەدواي ھۆكار و فاكترەكانى تاوانەكان، لە كاتىدا ئىمە
لەيەنى جىيەجىكارىن و ئەو كىشەنەي روودەن، دوور لە
دەستى پۆلىس روودەن، زۆرچار ھەوائى ئەوھەمان پىندراو كە
ئافرەتتەك لە ژېر ھەرەشەي كوشتنەيە لە رىگەي مەفرەزەي
تايەتەو نافرەتەكە لە چىگى كەسوكارى رزگاركرارو و
لە يەكەك لە مائەكانى ژىپارىزى گيانى پارىزراو تاوەكو
كىشەكەي چارەسەر كراو. «

لەو ەلامى ئەو پرسىيارەشدا كە ئايا كىشە ھەنووكەيەكانى
پشت كوشتن چىن؟ ئەو گوتەپۆزى پۆلىس گوتى: «زۆربەي
زۆرى تاوانەكان لەشارى ھەولر و دەروەرى
ھۆكارەكەي كىشەي كۆمەلەيەتتە، بەداخووە ئەو كىشەنەش
روو لە زيادبوونە، پالئەرى سەرەكەش تۆرە كۆمەلەيەتتەكانە
كە بە شىۋەيەكى نادروست بەكارەھىترىت و ئامرازەكە
بۆ بەستنى پەيوەندى سۆزدارى و تەننەت پەيوەندى
ناشەرعىش، چونكە پەيوەندى ئىوان تاكەكان لە ئىستادا
زۆر ئاسان بوو، تەننەت لە رابردوودا ھەموو كەس مۆبايلى
نەبوو، سىم كارت بە ئاسانى دەست نەدەكەوت، كەچى ئىستا
سىم كارت بە ئاسانى و بە نرخیكى زۆر ھەزان دەست
دەكەوتت، جگە لەو ەش پەيوەندى ئىنتەرنەتتى كارناسانى
زۆرى بۆ تاكەكان كردووە و تاك دوتوانى لەگەل ھەموو
دنيا لە پەيوەندىدا يىت. «گوتىشى: «كوشتن لە ھەردوو
رەگەز زۆرە و كۆمەلگە و عورف و عادات و خەمساردىي
پەرۋەدەكاران پالئەرى زۆربوونى تاوانەكانى كوشتن. «

چالەكى كۆمەلەي مەدەنى سۆبەر ساپىر، سەبارەت بە پرسە
سەرەتا ھىما بۆ ئەو دەكات كە «لە مۆروى مروؤفەيتدا
كوشتن وەك دياردەيەك ھەمىشە رووى داو، ھۆكارەكانى
كوشتنىش زۆر و لەگەل قۇناغەكانى ژيانى مروؤفەيتى
كوشتن و دەرەنجامەكانى گۆرانكارى بەسەرداھاتووە، رەنگە
كۆنترىن وئەنى كوشتن بەسەرھاتى قابىل و ھابىل پى،
كە وەك تاوانىكى خوتناوى دىتەو بەردىدەمان، كوشتن
لە كۆنەو لە ژېر چەندىن پاسا و چوارچۆ، چ لەسەر
ئاستى تاك، يان كۆمەل ئەنجامدراو، ھۆكارەكانىش زۆر
ديارتىنەيان كۆمەلەيەتى و ئابوورى و سىياسى و ئايىنى

بوو، كە چەندىن لاپەرەي خۇنناي لەسەرتاسەرى جىيەن تۆماركردو، لە كۆمەلگەي ئىمەشدا ئەم دياردەي كوشتن ھەيە و پەيرەو كراو، جا چ قوربايىيەكان پياو بن، يان ئافرەت بن، تەنانت ھەندەي جار مندايش دەستى لى نەپارۆراو و گيانى لى سەندراو. «گوتيشى: «بەداخو و رۆژانە لىرە و لەوئ گوتىيىستى كىشە دەيىن و زۆرىەي جارەكان كىشەي قوولتر بەدوای خۇيدا دەھىتت و دەيتە ھۆي خۇنترشتن و دواتریش دوژمندارى و خۇندارى كە بنپرکردنى ئەستەمە. سەبارەت بە چارەسەيش گوتى: «ئەگەر ئەم دياردەيە بنپریش نەكرى، دەتوانى كەم بىكرتەو، ئەویش لە رىگەي بىلاوكردەوئى ھۆشيارى كۆمەلەيتى و ياسايى و مرۆيى .»

لەلای خۇيەو تافگە عومەر بەرپوئەرى گشتى كاروبارى كۆمەلەيتى لە دەستەي سەربەخۆي مافەكانى مرۆف، بەمچۆرە راو سەرنجى خۆي لە بارەي پەرسەندى تاوانى كوشتن دەربى: «بەپىي ياساي ژمارە ۴ سالى ۲۰۱۰ دەستەي سەربەخۆي مافەكانى مرۆف، ئەركى پاراستنى مافەكانى مرۆف لە ئەستۆدايە، ئەوئ تىيىنى دەكرت لە ئىستادا دەيىن بەداخو و رۆژەي تاوان لە ھەلگەشاندەيە، ديارە كۆمەلەي ھۆكارى ھەيە سەركەيتىيەن لە ئىستادا كوردستان بە دۆخكى ناسەقامگىردا دەروات، لە رووى سياسىيەوە كارىگەرى خراپى لەسەر دەروونى تاك دروستكردو، ئەوئش واىكرودو پەنا بۆ كوشتن بىەن، بەپىي ئەو رۆژەيەي لای ئىمە تۆماركراو، بەداخو و رۆژەي تاوان لە زىادبووندايە كە ھالەتتىكى مەترسیدارە، بەتايىبەت تاوانەكانى كوشتن و خۆكوشتن و سووتان و خۆسووتاندن و دزى و تاوانەكانى بازارگانىكرەن بە مرۆف، ئەگەر ئامازە بە بەرزبوونەوئى رۆژەي تاوانەكان لە ھەرىمى كوردستان بکەين، يەكەم ھۆكار ناسەقامگىرى سياسى و سەربازىيە كە لە رابردودا لە كوردستان ھەبوو، لە پال ئەوئشدا بارودۆخى ئابورى و ئەو قەيرانە دارايىيە كە لە ھەرىم ھاتەئاراو، بوو ھۆي كەمبونەوئى داھاتى خۇزان، ئەوئش فاكەرنكى دىكەي زۆربوونى تاوانە (بەشۆو جۇراوچۆرەكانى، ھۆكارى سىيەم، راگەياندەن كە راگەياندەنەكان سەرقالى پرسى سياسىيى ولاتن و پرسە كۆمەلەيتىيەكانىيان زياتر وەلاو ناو، ئەو پرسەنەش كە ئىستا لە كوردستاندا ھەيە بۆ گۆرپىنى كيانى سياسىيى واىكرودو پرسەكانى تاك پشتگوى بخرىن، پىويستە دەزگاكانى راگەياندەن ھاوكات لە گەل وروژاندنى پرسە سياسىيەكان و ئەو گۆرپانكارىيە سياسىيەكانى پىويستە لە كوردستان ئەنجام بدين، برەو بە پرسە كۆمەلەيتىيەكانىيان بدين، چونكە زۆربوونى تاوان و تىكچوونى شىرازەي خۇزان و كۆمەلگە زەنگىكى مەترسیدارە بۆ سەر ئىستا و نايەندى ھەرىمى كوردستان. ئەركەكانى دەستە وەكو ئەركى چاودۆرەكرەن و ھۆشياركردەو و لە ھەمان كاتدا پاراستنى مافەكانى مرۆف ئەوئەي بە بىلاوكردەوئى ئامار و زانىيارىيەكانى فشار بخاتە سەر حكومەت و پىويستە راى گشتى و راگەياندەن و لايەنە پەيوەندىدارەكانى لى ناگادار

بىكرتەو، ھەروەھا ياسا باشتەر سەرورەيىت، دادگاكان و دادوەرەكان باشتەر رۆلى خۇيان بىيىن، لەم رووئە دەستە ھەولداوئە فشارى زياتر لەسەر لايەنى پەيوەندىدار دروست بكات، بەتايىبەت دەزگاكانى پۇلىس و ئاسايش بۆ ئەوئى رۆلى خۇيان بە باشى بىيىن، ھەرچەندە كەمەرخەمى نەبوو، بەلام لىرە و لەوئ تاوان ئەنجام دەدرى و ھەندەك جار دوای تىيەپوونى ماوئەيەكى زۆرىش تاوانبار دەستگىر ناكريت. خالى دووم ئەوئى كە تىيىنى كراو لەلایەن تىمەكانى چاودۆرەكرەنى رەوشى مافى مرۆف و تىمەكانى دەستە، بەداخو و تاوانەكان بە چەكى مۆلەت پىدارە ئەنجام دراو، ھەولەكانمان لە گەل وەزارەتى ناوخۆي حكومەتى ھەرىم و لايەنەكانى دىكەش بۆ ئەوئ بوو مامەلەي كرىن و فرۆشتنى چەك نەمىنى و چەك تەنبا لای كارمەندان يىت و تەنبايش لەكاتى دەوامى فەرمى لايان يىت، چونكە زۆرىەي تاوانەكان دوای دەوامى فەرمى كارمەندانى چەكدار لە مالمەو بەو چەكانە تاوانى جۇراوچۆر ئەنجام دراو. لەماوئى رابردودا بەھاوكارى نووسىنگەكانى مافى مرۆف لە سەرتاسەرى كوردستان ھەلەمەتتىكان ئەنجامدا بۆ نەھىشتن و داخستنى بازارەكانى فرۆشتنى چەك و فشار خستە سەركومەت بۆ بەكارھىنانى چەك بەوئى كە تەنبا لەكاتى دەوامى فەرمى يىت، ھالەتى بوونى چەكى بىچ مۆلەت قەدەغە بىكرت و بەكارھىنەرانى بە ياسا سزا بدين. بەپىي ئەو ئىمكانياتە كەمەي كە ھەمانە ھەستاوين بە ھۆشياركردەوئى تاكەكانى كۆمەلگە لە مەترسەيەكانى تاوان و ئەنجامدانى لەناو كۆمەلگەدا، گرنگترىن ئەرك بىلاوكردەوئى راپۆرتەكانمانە كە بە راپۆرتى پىشلىكارى ناوى دەيىن و دەنبردن بۆ دەسەلاتەكانى ھەرىم و راى گشتى و سەروكايەتى داواكارى گشتى و راگەياندەنەكان و لايەنە پەيوەندىدارەكان، ئەوئش بە ئاگاھىنانەوئى لايەنە پەيوەندىدارەكانە بۆ ئەوئى كار لەسەر راپۆرتەكانمان بکەن، بە مەبەستى كەمكردەوئى رۆژەي تاوانەكان لە ھەرىمى كوردستان. ھەروەھا بەپىي ئەو پەيوەندىيەي لە گەل داواكارى گشتى لە دەزگای ھەرىمى كوردستان ھەمانە، بە وەرگرتنى سكالای ھاوولتايان كە بەشۆوى راستەوخۆ و ناپاستەوخۆ دەگاتە دەستمان، ئەوانەي عونسرى جەزائى تىدايت، ئاراستەي داواكارى گشتى دەكەين، ئەوئش بە پشتەبەستن بە راپۆرتەكانى دەستە و ناوەرۆكى بابەتەكە ھەول دەدات داوا لەسەر سەندەوئى مافى گشتى تۆمار بكات .

ھۆكارى نەبوونى مەمانەي خەلكى بەياسا، ئەمەش ھۆكارىكى ترە لەھۆكارەكانى پشت تاوانەكانى كوشتن بەجۆرىك رۆخى تۆلەكردەوئى خودى و پشتكردەنە ياساو حكومەت خەرىكە پەرە دەسەيتت

بوونى تۆرە كۆمەلەيتىيەكان وەك دياردەيەكى نوئ و ئامپەرەكانى پەيوەندى ديسانەو مەچەكىكى بەھىزى تاوان و دۆسيەكانى نىو دادگاكانە و لەم نىوئەندەشدا ھۆشيارى لەسەر بەكارھىنانىيان ئىجگار لاوازە